

LIBER

PRIMVS

Itidem cuiusmodi in quo scieuntur est illud uerbum *αριστοφορ* & in eisdem rebus uerjanum, & easdem res tractantem. Non enim uelut unaqueque scientia que in aliquo genere determinato consistens ea, que proprias sunt illius generis, & ei per se insunt, demonstrat & sumit ex principiis illius generis propriis, ita etiam haec duas artes faciunt: neque enim unum certum genus est utriusque subiectum, nec ea de quibus uerba faciunt, demonstrant ex ijs que sunt eius propria, & que insunt in eorum substantia: sed in communibus uerbi uerjanis. Etenim dialecticus & de musicis, & de medicinalibus, & de geometris, & de physicis, & de moralibus, & de logicis, & uno uerbo, de omnibus propositis questionibus disputabit: eiusque demonstrantes ex probabilitibus, & late patentibus, non ex propriis rebus, que aguntur, exquirant. Neque enim dialecticus aliquid in medicina demonstrat ex principiis medicinae, cum hoc sit medici proprium: neque ex principiis geometrie probat geometriam, quando id ad geometram pertinet: sed dialecticus & propositum est, ut omnibus propositis ratiocinari ex probabilitibus syllogismis, que autem sint probabilitas, non multo post perceptum. Orator autem est non de omnibus questionibus, ueluti facit dialecticus, differit, tamen ne ipse quidem in uno definitio genere uerbi satur: nam & ipse quoque de medicinalibus, de philosophicis, de musicis, ac maxime de politice loquitur. & c. Oratori quidem uidetur ea proprie subiecta materia, ut de ciuilibus rebus, de ipsi que agenda sunt copiose differat. ac de omnibus de quibus habebit orationem, tunc ut in ex quibusdam uerisimilibus ac probabilitibus, que ac dialecticus argumentabitur, nam & ipsi quoque in utruncunque partem disputat, cum idem aliquando honestum, aliquando non honestum, aliquando utilis, aliquando non utilis, & quandoque iubatum, quandoque non iubatum esse demonstrat, quamobrem id etiam his dubiis artibus communis est, simili modo potentias suis uti ad utruncunque contrarium. At qui in scientiis ueriantur, licet habeant contrariantem cognitionem: tamen Scopus, quem in illa scientia sibi proposuerunt, est, ut alteram partem contrariantorum que melior est, definite conjectuantur, medicus, ut sanet, aliquis ut firmam corporis coniunctionem tuetur: & ceteri alterum contrariantum quod melius est, propositum habent, in quo se exercant. Nam cognitione contrariantum, quam affectuantur, non est apud eos principialis, sed ex cognitione minus sequitur alterius cognitionis: quena modum ex scientia eorum que sanitatem induunt, sequitur etiam cognitione eorum, que morbos gignunt. Dialecticuero atque rhetor simili modo propositum habent contrariantem demonstrationem, ex quo fit, ut eas potentias appellent, quantoquidem id quod uere aliquid potest, contraria potest. Sunt tamen aliqui, qui putant eas appellari potest, quia potentia & excellencia quadam inibunt eos, qui eis utuntur, multudo enim tales homines ipsi artibus preditos admiratur quasi plus possum quam ceteri: quinetiam eas potentias appellari, quia ipsi qui eis sunt ornati, bene & male illis uti possint: & ob eam causam honorum instrumenta potentias nominari, quod est ex eis potentius conferetur, tamen proprie potentiae sunt, quia possunt pari modo contraria. Non enim dialecticus quatenus dialecticus est, hoc magis, quam quod ei contrarium sit concludet. Oratoris eadem ratio est. Quibus quidem fit rebus, ut dialectica ac rhetorica communis sit, non uerari circa unum definitum genus, & ex probabilitibus ac uerisimilibus differere, & concludere ex principiis rei propositae non propriis: & ambas pari modo trahere ea que sunt inter se contraria. Differunt uero, quod diale-

тика in omni materia uitur potentias, & non facti rationes suas uagis ac diffusas, sed interrogante et responsive (Ex eo enim potius nomine duci) & enunciationes facit universiores, ac communiores. Rhetorica uero non est in omni materia sicut dialectica. Orator enim est potius in rebus ciuilibus occupatus, ut ante dixi, & ut plurimum uitetur ubertate & copia dicendi, & et acti alii magis res singulares: format enim rationes suas ad circunstantias, ad fortunas, ad occasiones, ad personas, ad locos, & cetera, quae sunt eiusmodi, quae sunt de numero singularibus: de quibus sunt lites, consultationes, laudationes. Tamero de hac dialectica Aristoteles quoque in aliis libris agit: sed in his praecipue, que Topica infraibuntur, quia in eis loci quidam traduntur, quorum ope possumus de quaquam proposita questione probabilitate differre, ut ipse attestatur. Locus autem, quemadmodum Theophrastus inquit, est principium quoddam uel elementum, ex quo uniuscuiusque rei principia sumimus, definite adhibentes mentem circumscriptioni (uel enim sumit communia, & universalia, & que sunt syllogismorum propria, uel ex ipsis possunt huiusmodi demonstrari ac sunt) singularibus uero, indefinite. ex ipsis enim potest suppetere copia propositorum probabilitum ad propositum concludendum, id est, principium est, quandoque autem probabilitas sunt tanquam necessaria: quandoquidem fieri non potest, ut de omni re proposita ex ueris, ut dictum est, ratiocinemur. Hoc enim, uoluptate est boni finis, non potest ex ueris demonstrari, quia non uerum est id quod demonstraretur: ex probabilitibus tamen potest. Nam si sumperferimus, omne id quod non per aliud, sed per se est optandum, esse bonum perfectum, & assumpferimus uoluptatem esse huiusmodi, quod quidem est probabile, efficiemus conclusionem nobis propositam. Praterea si accipiamus, id quod omnia animalia ratiocinativa & irrationalia excepturi, esse maxime secundum naturam, quodque secundum naturam est, id esse perfectissimum, & syllogismo utentes hoc modo, quod omnia animalia & rationalia, & rationis experientia expetunt, id maxime secundum naturam est perfectissimum. Deinde absurdimus id, uoluptatem exceptum omnia animalia, & ea que ratione uituntur, & que ratione carent, idem concludemus. Nam cum dialectico propositum sit de omnibus differere, & in omnibus sunt etiam falsas, nec posset ex ueris falsum probari, certe patet, dialecticum non fore huiusmodi falsas questiones ex ueris ostendens, sed ex probabilitibus: cum nihil uetus aliqua falsa esse probabilita, quod si ne ex probabilitibus quidem poterit demonstrare, sed ex apparitionibus probabilitibus, non erit dialecticus, sed sophista, ut in sophisticis elenchis probatum est. hec autem tractatio est dialectica. Igittur huius libri propositum est utam ac rationem inuenire, quia potius de omni re differere, quod uero addit de omni, disiungit a rhetorica dialecti: siquidem rhetorica non perinde ac dialectica de omni questione argumentatur, quoniam eius materia est potius in moralibus ac ciuilibus positiva, ut supra dixi, que conatur ex probabilitibus demonstrare. Sed, de omni, communis dicitur, quatenus & de naturalibus, & de moralibus, & de logicis questionibus dialecticus disputat. Sed in his sunt etiam questiones quaedam que non sunt dialectica: de quibus manifestum est non esse dictum dialecticum, ita non simpli citer de omnibus differet. neque enim dicit de ipsis, que uel sensu, uel poena indigent: neque de ipsis, quibus propinquia est demonstratio: neque de ipsis quibus longe absit, ut ipse post decet, cum de questione dialectica uerba faciat. An de ipsis non loquitur dialecticus, quia ne questiones quidem initio sunt? Dicit autem de omni proposita